

Időutazás a 2010-ben 100 éves Délmagyarországgal: 1933 (24. rész)

SZENT-GYÖRGYITŐL RADNÓTIIG

Hetvenhét hét múlva lesz 100 éves az 1910. május 22-én újtára bocsátott Délmagyarország. Lapunk e jubileuma alkalmából, mintegy visszszám-lálásként, időutazásra hívjuk olvasóinkat: hétről hétre egy-egy esztendő újságtermését átlapozva föl-villantjuk, milyennek láttatta a világot, az országot, a régiót, Szegedet – a Délmagyarországot. A magyar vidék legpatinásabb lapja sorozatának huszonnyedik állomása: 1933.

ÚJSZÁSI ILONA

„Szent-Györgyi professzor mindvégig lebilincselő, szellemes előadásban ismertette azt a küzdelmet, amelyet a tudomány folytat az élet legrejtettebb titkainak felderítéséért” – szól a „Délmagyarország munkatársától” származó vélemény. Lapunk küldetésének tartja az ismeretterjesztést.

Az élet a kémikus szemével címmel Szent-Györgyi Albertnek a Ferenc József Tudományegyetem Barátainak Egyesülete fölkérésére tartott előadásán kijelentette: „A tudomány és a vallás között semmiféle viszony nincs, mert amit mérni lehet, az a tudomány, ahol nincs megmérhető valami, az a vallás; így tehát a tudomány legfeljebb közeli szomszédja lehet a vallásnak” – folytatódik lapunk február 9-i számában a tudósítás.

Az élet kezdete és vége

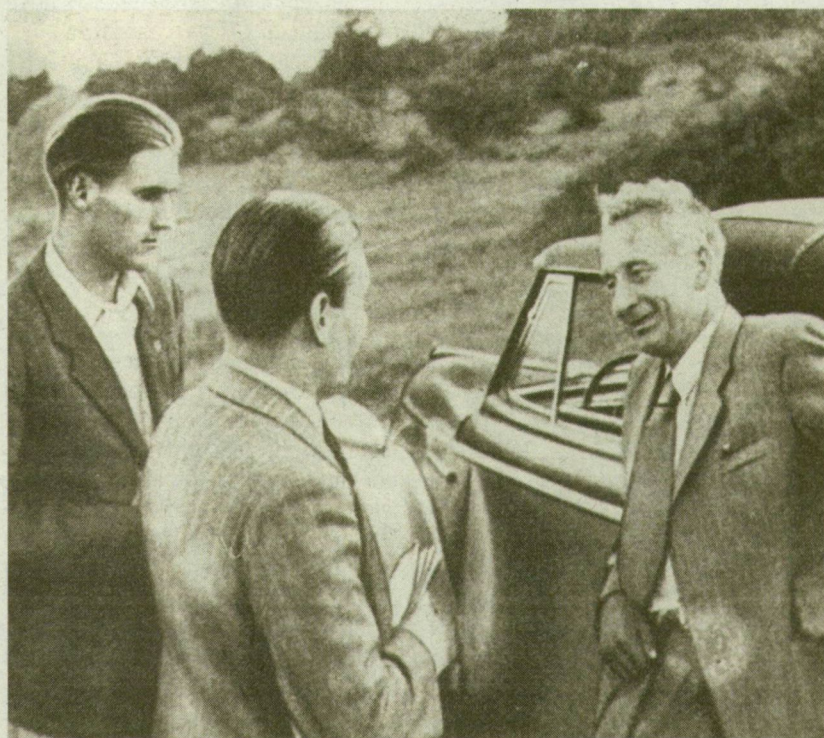
„A tudomány a mélységeket kutatja, behatol a legparányibb részecskék belsejébe is, hogy újabb és újabb titkokat tárjon fel. (...) A biokémikus nem állt meg az atomnál, behatolt az atom belsejébe is, ami fontosabb világtörténelmi esemény volt a világháborúnál is. Megállapította a tudomány, hogy az atomnak is van egy magja, amely körül elektromos ré-

szecskék keringenek másodpercenként háromszázezer kilométeres sebességgel, de az élet rejtélye kiszaladt a tudós kutatók ujjai között. Nem lehet megállapítani, hogy hol kezdődik és hol végződik az élet, nem lehet megtalálni azt a pontot, amelyen innen az élet van, és amelyen túl már nincs élet. Ebben a titokzatos, kifürkészhetetlen űrben rejtőzik az a mester, aki megalkotta az élő organizmus remekművét, de amikor a tudós elérkezik ide, akkor félre kell állnia, mert itt már nincs semmi megmérhető” – zárta előadását Szent-Györgyi.

Rádióban a C-vitamin

A szegedi egyetem európai hírű tanára előadást tartott a rádióban a vitamin kutatásairól és a magyar paprika új szerepéről – írja június 8-án a Délmagyarország munkatársa. „Az előadást párbeszéd formában rendezték meg: a rádióspeaker kérdéseire Szent-Györgyi professzor világos, könnyen érthető válaszokban adott felvilágosítást munkásságáról és kutatásainak eredményeiről.

Az első kérdésre: mi a vitamin, elmondta, hogy az élő szervezetet sok-sok anyag építi fel. Ezeknek az anyagoknak egyik kis része a vitamin, amely az egészség és az élet fenntartásához nélkülözhetetlen anyag...” – kezdődik a részletes tudósítás. „A vitamin jelentőségét – mondotta ezután – nem csak a beri-beri, a skorbut és a pellagra betegség megelőzése szolgálja. A gyermekeknek, főleg pedig a csecsemőknek életfontossága a vitamínos táplálkozás. Gyenge anyáknál hiányzik a vitamin, és ezt a jövőben mesterségesen lehet majd pótolni. A közelmúltban külföldi előadásai során külföldi vegyészgyárakkal tárgyalt, amelyek a magyar paprikából fognak vitamint előállítani. A vitamin

■ Szent-Györgyi újságírókkal cseveg FOTÓK: SOMOGYI-KÖNYVTÁR, HELYISMERETI GYŰJTEMÉNY

előállításához kizárólag zöldpaprika használható. (...) Befejezésül arról beszélt, hogy egy modern államban összefüggésnek kell lennie az ipar, a kereskedelem, a mezőgazdaság és a tudomány között. A tudományos kutatás olcsóbb eszközökkel nagyobb eredményt érhet el, mint a hadsereg.”

A költő visszaszól

Radnóti irodalmi előadásáról is beszámolunk. Például február 21-én, kedden arról, hogy „a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiuma vasárnap délután tartotta meg vitaestjét. Ez alkalommal Radnóti Miklós tartott előadást 'Új magyar költészet s irodalmi problémák' címmel. Rámutatott azokra az összefüggésekre, amelyek az irodalom és az ezt kitermelő társadalom között vannak, és kereste annak oka, hogy a mai közönség miért áll távol a művészetektől, de különösen a lírától. A feleletet szociális és gazdasági okokban találta meg.”

„Vannak írók, akik teljesen kiszolgáltatják magukat az átlagközönség ízlésének, és szórakoztató árucikké süllyeszti az irodalmat. Azok az írók pedig, akik a mai, átalakuló, tehát megnyilvánulásaiban sokszor zavaros kor lelkét fejezik ki, sokszor a közönség idegenkedésével találkoznak” – mondta Radnóti.

Márai Sándor ír október 1-jei lapunkban recenziót a „Jó könyvekről”. De „az élet sójáról”, az irodalomról szóló mondatait akár a korszerű, hír-

KRONOLÓGIA: 1933. április 29.: A Szegedi Ítéltábla halálra ítéli Rieger Pálnét, aki férjruhában járva Pipás Pistaként éveken át vállalt bérnyílóságot a szegedi tanyavilágban. **Augusztus 30.:** A Városi Színházban bemutatkozik a Budapesti Filharmonikus Zenekar Dohnányi Ernő és Kodály Zoltán vezényletével. **Október 30.:** Shvoy Kálmán feltűnést keltő beszéde a zsidótemetőben a világháborús emlékmű avatásán: a hősi halálban való egyenlőség példájára hivatkozva a megkülönböztetések ellen. **November–december:** Antiszemita tüntetések az egyetemen a bajtársi szövetségek irányításával. **December 15.:** Erdélyi írók (Bánffy Miklós, Kemény János, Kós Károly, Ligeti Ernő, Tamási Áron) lépnek fel a városháza dísztermében.

lapírós ismeretterjesztésre is érthetjük. „A Pantheon vállalkozását hősi esnek tartom: kilencven fillérért jó irodalmat adni a közönségnek. Az irodalom tehát tömegcikk lesz, mint eddig volt a ponyva. A kiadó becsapja a közönséget, és a ponyva áruházában jó irodalmat akar odacsempészni az olvasó asztalára. (...) Nem lehet beérni azzal, hogy háromre olvasó figyel csak állandóan a könyvről Magyarországon. Ez a sorozat az új magyar olvasótömegek meghódítására indul.”

→ Arcél: Pór Tibor (Sarló Sándor) (1899–1986)

A Nagykőrösön Bauer Tivadar néven született, de kistisztviselő apja Szegedre hozta a családot. Péter László irodalomtörténészről tudjuk azt is, hogy két álnevet is választott magának. Pór Tiborként kezdte újságírói pályáját: első írásai, versei 1919-ben lapunkban jelentek meg. A Szeged néven jelentkező lapunk szerkesztőségi sztrájkja kezdeményezőjeként elbocsátották – 1923-ban Budapestre költözött, a Színházi Élet, a Pesti Napló számára dolgozott. 1925-ben Párizsba költözött, ott bebörtönözték. Szabadulása után Moszkvába emigrált. A Sarló és Kalapács című folyóirat egyik szerkesztője volt, ahol immár Sarló Sándor néven több novellája, verse jelent meg. „Trockistaként” 1938-ban ott is letartóztatták, de új „álneve” megmentette – 1946 után hazatért. Előbb az Új Szót, 1948-tól 1955-ig az Új Világ című képes hetilapot, 1955-től 1957-ig, nyugdíjba vonulásáig a Hungary és Vengrija című angol és magyar nyelvű, illusztrált havi lapot szerkesztette.

SZABADTÉRI, LAPUNK KEZDEMÉNYEZÉSE

„A Délmagyarország és a Szegedi Friss Újság kezdeményezésére augusztusban a fogadalmi templom előtt előadják Az ember tragédiáját és Kodály Zoltán Psalmus Hungaricusát” – kiáltjuk világgá május 25-én, csütörtökön.

MUNKATÁRSUNKTÓL

„A nagyszabású művészi és zenei események Szegedet a magyar vidék irodalmi, zenei élet és az idegenforgalom

központjává emelik” – fogalmazza meg lapunk reményét. „A városi tanács nem támogatja, a társadalom elsőrendű fontosságúnak tartja a szegedi szabadtéri játékokat... A kisgyűlés tagjai elítélik a tanács elutasító magatartást” – írjuk július 21-én. Végül arról is tudósítunk, hogy augusztus 26-án a szabadtéri játékok történetében először mutatják be Az ember tragédiáját Hont Ferenc rendezésében, Buday György vetített díszleteivel.

ORSZÁGZÁSLÓ • „A Városi Alkalmazottak Egyesülete mozgalmat indított a szegedi országzászló felállítására érdekében” – tudatjuk január 19-én. Az egyetem vállalása, hogy rendbe hozatja a belvárosi elemi iskola és az egyetem központi épülete közötti parkrészt, a városé, hogy „a szükséges földmunkákat az ínségmunkák keretében végezteti el”. „Május 25-én avatják a szegedi országzászlót” – szól a gyorsírás május 4-én. „Nagy tömegek jelenlétében avatták fel a szegedi országzászlót – áldozócsütörtök délelőttjén, szemező esőben, a Jókai utcában” – kezdődik a május 27-i, szombati tudósításunk. „Dr. Thuróczy Mihály, a zászlóbizottság elnöke beszélt: „Ez a félárbcra eresztett zászló álljon itt addig felkiáltójelként, ameddig e zászló a diadal jeléül nem szökhet a csúcsig...” „Megható ünnepélyt rendezett pünkösdvásárnap délelőtt az Országzászlónál az elemi fiú-és leányiskola a trianoni szerződés tizenharmadik évfordulója alkalmával – adjuk hírül a június 7-én megjelenő lapunkban. – Megkapó látvány volt, amikor a tanulóifjúság a leventezekar indulójára felvult az Országzászlóhoz.”

NAPI HÍREK

Tükröt tart szülővárosának és a régióknak a Délmagyarország. A cikkek, információk fölött a forrás: „saját tudósítónktól” – most 1933-ból.

MUNKATÁRSUNKTÓL

SZENTES A VÁRMEGYÉRŐL. „Ismeretes a kormányknak az a terve, hogy közigazgatási szempontból hét kerületre fogja fölosztani az országot. (...) A tervezett változás súlyosan érinti Szenteset. Minthogy az új kerületi székhelynek szánt hivatalok és intézmények közül – a közigazgatási és politikai hatóságot kivéve – már ma is mindegyik Szegeden van, igen valószínűnek látszik, hogy inkább a vármegyei közigazgatási hivatalokat viszik el Szentesről, semmint a vasúti igazgatóságot és a többi intézményt hozzák ide Szegedről” (február 9., csütörtök).

HOLLANDOK A „HATÁRFOLYÓNÁL”. A Szegedre érkezett hollandiai újságírók szombaton két autóbusszal Alsótanyára kirándultak. „A valóságban meggyőződtek arról, hogy a térképen feltüntetett hajózható folyónak nyoma sincs, a trianoni határon mindössze egy harminc centiméter széles árok szalad végig, amely a hajdani szeged-szabadkai út csapadékvizét fogta fel. (...) Sehogy sem akarták megérteni, hogy az a keskeny dűlőút, amely a trianoni határt jelzi, elválasztja egymástól az összetartozó magyar területeket, azokat a területeket” (május 14., vasárnap).

TAVÚSZÁS. „Kiss András makói ácsmester, aki nemrégiben Makótól Szegedig úszott a Maroson, illetve a Tiszán, most Nagylaktól, a trianoni határtól úszik le Szegedig. A több mint 60 kilométeres táv leúszását vasárnap hajtja végre (augusztus 12., szombat).

ELÁRVEREZTÉK A KASST. „A Kass Szálló és Kávéház összeomlása az egész országban nagy meglepetést keltett.” A budapesti szállodások és vendéglősök ipartestületi ülésén Németh Aladár elmondta: ifj. Kass János összesen kb. 350 ezer pengős tartozása miatt árverezték el a szállót, holott normális hitelviszonyok között a helyzetből kibontakozás lett volna lehetséges (szeptember 20., szerda).

BUSZPREMIER. „A MAVART első gyorsbusza kedd délelőtt érkezett Budapestre Szegedre. A 24 személyes, szürke Mercedes kocsi reggel 6 óra 30 perckor indult el Budapestre, az Oktogon térről, és háromnegyed tizenegyre megérkezett a szegedi Tisza Szálló elé. Első útja alkalmával mindössze egy percet késett a gyorsautóbusz, a menetidő 4 óra 16 perc volt”, de a távon csak két utas vette igénybe (október 11., szerda).

SZOBORÁTHELYEZÉSEK. A népjóléti ügyosztály városépítészeti tervei között szerepel, hogy „a kertészetben beosztandó ínségmunkásokkal még az idén” rendezzék a Széchenyi téri parkrészt, hogy „ott néhai Klebelsberg Kunó szoborajándékait: a két Tisza-szobrot felállítsák”. Ez 20 ezer pengőbe kerülne. Ugyanakkor eldöntik: Újszegedre helyezik át Ligeti Miklósnak a 26 éve felállított Erzsébet-szobrát a Stefánia sétányról. Fölmerült a Gizella tér rendezésével kapcsolatosan, hogy onnan az 1849-es szőregi csata emlékére állított Szabadság-szobrot tegyék át a Főfasar bejáratához. E két akció 2 ezer pengőbe kerülne (október 21., szombat).

HITELES NAPLOPÓ. „Kistelek község előljárársága a következő, nem mindennapi községi bizonyítványt állította ki a minap hivatalos úgyben egy rovvott múltú egérről: Alulírott községi előljárárság ezennel igazolja, hogy N... L... 35 éves naplopó, és magát lopásból tartja el” (november 3., péntek).

További információk, FOTÓK a témáról az Interneten! www.delmagyar.hu

